
СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 316.4.063.4

ББК 6.055.2

Кінаш І.П.¹, Сеничак В.В.²

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИЙ АНАЛІЗ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ВІТЧИЗНЯНИХ І ЗАРУБІЖНИХ УЧЕНИХ

Івано-Франківський національний технічний університет
нафти і газу,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра менеджменту і адміністрування,
76019, м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15,
¹тел.: 0342724924,
e-mail: irinakinash@gmail.com

²тел.: 0996334636,
e-mail: wsenyc@gmail.com

Анотація. Стаття здійснює аналіз культурної політики в наукових дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених. З'ясовано, що в різних країнах світу вона є складовою соціальної політики та важливим інструментом розвитку. Визначено роль культури як потужного засобу консолідації суспільства, утвердження національної самосвідомості й патріотизму. Запропоновано в сучасних умовах розвитку України реалізовувати мету культурної політики через ідею національно-культурного відродження та відновлення єдності держави.

Ключові слова: моделі культурної політики, духовність, єдність, цінності суспільства, національна ідентичність.

Kinash I.P.¹, Senychak V.V.²

THEORETICAL AND APPLIED ANALYSIS OF CULTURAL POLICY IN RESEARCH OF DOMESTIC AND FOREIGN SCIENTISTS

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and
Gas,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Department of Management and Administration,
Karpatska Str., 15, Ivano-Frankivsk,
76019, Ukraine,
¹tel.: 380342724924,
e-mail: irinakinash@gmail.com

²tel.: 380996334636,
e-mail: wsenyc@gmail.com

Abstract. The article analyses the cultural policies in research of domestic and foreign scientists. It was found that around the world it is a part of social policy and an important tool for development. The role of culture as a powerful means of consolidation of society, strengthening of national identity and patriotism is being determined. Implementation of cultural policy of Ukraine through the idea of national cultural revival and restoration of the unity of the state has been suggested.

Key words: cultural policy models, spirituality, society values, unity, national identity.

Вступ. Сучасні умови розвитку держави визначають новий простір реалізації культурної політики держави. Ключовою рисою української культурної політики можна вважати її тривалий, різнобічний, трансформаційний та одночасно суперечливий характер. Актуальність статті обумовлена тим, що Україна стала на шлях розбудови демократичної правової держави, створення громадянського суспільства з високими гуманістичними цінностями. У цих процесах важливу роль відіграє культура, яка є потужним засобом консолідації суспільства, відновлення історичної пам'яті, утвердження національної самосвідомості й патріотизму, зміцнення міжнародного миру та злагоди. За допомогою культури формується активний творчий інтелект і висока духовність особистості, інтелектуальний потенціал народу, що є головною умовою виходу суспільства на новий рівень цивілізації [1, с. 2].

Культурна політика широко висвітлюється у працях зарубіжних та вітчизняних науковців. Вона стала предметом дослідження філософів, культурологів, політологів, правознавців, економістів, державних управлінців. Різноманітні аспекти формотворчих чинників культурної політики досліджувались передусім зарубіжними науковцями, такими як Е. Еверіт, К. Карнейро, Ч. Лендрі, С. Манді. Зарубіжні вчені зосереджують свою увагу передусім на культурній політиці окремих держав або на окремих сферах культурного життя. Серед українських дослідників відзначаємо праці В. Андріяш, В. Бакальчук, О. Задахайла, К. Кравченка, Г. Ковальнової, Ю. Крамара, В. Михайлович, В. Малімона, В. Шейка, Ю. Якимець та багатьох ін. Науковці досліджують різні аспекти розвитку сфери культури, вплив трансформаційних процесів, визначають роль держави у формуванні культурної політики. Віддаючи належне науковцям за значний внесок у дослідженні проблеми, зазначимо, що нас цікавитимуть економічні аспекти культурної політики різних держав та зміни, які в ній відбуваються.

Постановка завдання. Метою статті є з'ясування еволюційних поглядів вітчизняних та зарубіжних науковців на формування культурної політики різних країн.

Результати. Під культурною політикою розуміється процес надання умов та, в певній мірі, регулювання з боку суспільства, держави, інших суб'єктів культурного життя відносин, процесів, що складають, характеризують і реалізують культуру на сучасному етапі розвитку держави. Культурна політика держави визначає основну мету, завдання, принципи, методи та механізми управління сфери культури.

Розглянемо як змінювалась культурна політика нашої держави. З початком незалежності України її культурна політика формувалась з врахуванням реалій міждержавних відносин, в яких важливе місце відводиться міжнародному культурному співробітництву. Поступово вона стала включати питання культури "внутрішньодержавного" характеру. Культурна політика того часу була заснована на низці нормативних документів ЮНЕСКО. Їх пріоритетом була культурна самобутність як сукупність неповторних і незамінних цінностей, традицій і форм вираження народу, за допомогою яких він репрезентує себе у світовому співтоваристві; збереження культурної спадщини, що включає збереження не лише матеріальної, а й духовної культурної спадщини; врахування культурних цілей в стратегії розвитку кожної країни.

На Всесвітній конференції з політики в галузі культури, яку ЮНЕСКО провела у Мексиці була прийнята Декларація з політики в галузі культури, яка сформулювала основні принципи сучасної культурної політики держав. Культурна політика держави повинна бути спрямована «на досягнення визначених культурних цілей з допомогою оптимального використання всіх фізичних і духовних ресурсів, які має суспільство в даний час» [2]. Слід зазначити, що допомога з боку ЮНЕСКО відповідає цілям Декларації тисячоліття і здійснюється з використанням багаточисельних партнерських зв'язків. До задекларованих принципів долучилась Україна та здійснює процес

управління культурними процесами за допомогою відповідного законодавства та з використанням фінансових, економічних, адміністративних і політичних засобів.

Досліджуючи праці зарубіжних вчених в контексті культурної політики слід зазначити, що в них зосереджена увага передусім на культурній політиці своїх держав або на окремих сферах культурного життя. Велика частина наукових розробок присвячена американській культурній гегемонії та впливу американської масової культури [3; 4], способам захисту національної культури від іншо-культурних впливів [5; 6]. Французька модель культурної політики розглянута у роботі Малгожати Камецької [7]. Автор деталізує головні правила культурної політики, відводячи Міністерству культури визначальну роль у популяризації культури і зближенні відмінностей між провінцією і столицею. Безперечно науковий інтерес становить наукове дослідження М. Роговської [8], в якому особливе місце надається містам як центрам людського капіталу, творчості, культурної, освітньої та інформативної інфраструктури. В роботі Б. Герат-Беронь [9] проведено дослідження різноманітних праць та урядових документів, опублікованих польським міністерством культури, а також деяких національних програм та дій. Головною темою праці є критичний підхід до успішних дієвих концепцій культурних змін, запланованих на перехідний період. Польські митці, активісти та оператори перешли від централізовано організованої політичної та культурної системи до децентралізованої ліберальної демократичної країни, в якій була гарантована свобода вираження і була запроваджена та пристосована нова система управління. Стаття презентує широкий огляд природи змін в польській культурній політиці за період з 1989 по 2014 рр. Ф. Віялонга-Кампос в [10] констатує, що останнім часом невідповідність культурних інституцій в управлінні культурною розглядається нерівномірно. Тому особливо сьогодні постала потреба в зміні моделі для досягнення ефективності та кращого громадського доступу до найбільш доречних культурних площин.

Чарльз Лендрі, британський експерт з культурної політики вважає, що підхід до культурної політики держави має бути іншим, а ніж економічна вартість чи розвиток креативних індустрій. Разом із Франсуа Матарассо, також експертом-аналітиком з питань культурної політики, автором досліджень у сфері мистецтва, бібліотечного менеджменту, музейної справи та культурної спадщини, пропонує розглядати аспект культурної політики через вирішення стратегічної дилеми «культура як самодостатня цінність чи культура як розвиток» та вказує на загрозу інструменталізації культури, висловлену в побоюваннях знецінення якостей мистецтва «в гонитві за іншими політичними цілями» [11].

Культурна політика широко досліджена і у працях вітчизняних науковців. Так, наукові доробки В. Михайлович [12] присвячені дослідженню освітнього потенціалу культурної політики, спрямованої на реформування вітчизняної системи освіти та забезпечення її входження у світовий освітній простір як рівноправної дієвої сили, що передбачає у своїй сутності світові культурно-освітні тенденції, але не применшує національні чинники та цінності, які визначають своєрідність характеру саме української освіти.

Сутність державної культурної політики та різні моделі розвитку проаналізовано у роботі В. Бакальчук [13]. Показано, що найбільшій уваги заслуговує та модель культурної політики, що відповідає етичним принципам “відкритого суспільства”, визначає культурну багатоманітність та консолідує суспільство, розширює процес формування та реалізації культурної політики.

Наукові дослідження О. Задихайло присвячені питанням організації управління культурною в Україні [14]. У роботі визначається поняття державної політики у сфері культури, окреслюються основні напрями її реалізації. Сформульовано авторське

бачення вирішення проблеми централізації та децентралізації у сфері державного управління культурою. Вивчається система органів управління культурою, їх правове положення, даються пропозиції щодо вдосконалення організаційної структури зазначених органів.

Узагальнено тенденції розвитку сучасної соціокультурної ситуації в українському суспільстві у працях В. Карлової [15] та В. Малімона [16]. Ними виявлено: поглиблення інтеграції вітчизняної культури в європейський і світовий культурний простір; зменшення участі держави в підтримці культурної сфери в нових ринково-економічних умовах; посилення розриву в рівні культурного розвитку між окремими регіонами держави. При цьому серед недоліків науковці виділяють: фінансування за залишковим принципом, відсутність усвідомлення важливості культури на рівні стратегічного менеджменту, декларативність законодавчої бази, а в якості проблем відмічають захист національно-культурного простору в умовах глобалізації, концептуальну і програмову невизначеність культурної політики на різних рівнях управління, не уніфікованість процедур надання культурних послуг, низький рівень матеріально-технічного й кадрового забезпечення.

Висновки. Аналіз досліджень культурної політики у працях зарубіжних і вітчизняних науковців показав, що культурна політика держав була і залишається популярною темою наукових досліджень. При цьому з часом змінюється як сама культурна політика, так і глибина та різноманітність наукових досліджень. Вважаємо, що культурна політика це те, що може об'єднувати різних людей та допоможе вирішувати економічні проблеми країни. З цією метою нині слід сформувати концептуально нову стратегію культурної політики держави. Усвідомлення цього має стати підставою для мобілізації ресурсів громадянського суспільства та створення реально альтернативних інтелектуальних і творчих платформ для вироблення культурних орієнтирів діяльності держави. В сучасних умовах розвитку України головною метою культурної політики має стати ідея національно-культурного відродження держави, відновлення її єдності, поширення функціонування української "високої" культури, збереження та розвиток усіх форм народної культури. Саме потреба в нових цінностях суспільства стає визначальною для сучасного розвитку країни. Нині має бути сформована така національна ідентичність, яка б була однаково прийнятною як на Сході, так і на Заході. Все очевиднішою стає необхідність розробки і впровадження культурної політики, яка визначатиме економічний напрям розвитку країни в перспективі.

1. Про культуру: Закон України № 2778-VI від 14 грудня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>.
2. Декларація Мехіко щодо політики у сфері культури (26 липня – 6 серпня 1982 р.) / Україна в міжнародно-правових відносинах. К. : Юрінком Інтер, 1997.
3. Scullion A. What is cultural policy research? / A. Scullion, B. Yarsia // International journal of cultural policy. – 2005. – Vol. 11. – № 2. – P. 114–122.
4. Thompson C. J. Trying to be cosmopolitan / C. J. Thompson, K. Tambyans // The journal of consume research. – 1999. – Vol. 26. – № 3. – P. 214–241.
5. Jones P. Globalization and internationalization. Democratic prospects for world education / P. Jones // World education. – 1998. – Vol. 34. – № 2. – P. 143–155.
6. Wiesand A. J. Comparative cultural policy research in Europe : A paradigm Shift / A. J. Wiesand // Canadian journal of Communication. – 2002. – Vol. 27. – № 2.
7. Kamecka M. "Kultura dla każdego. Francuski model polityki kulturalnej." / M. Kamecka // Białostockie Studia Literaturoznawcze. – 2012. – 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bsl.uwb.edu.pl/download/bsl3/15-Kamecka.pdf.
8. Rogowska M. Znaczenie kultury w polityce spójności UE. Polityka spójności w okresie 2014-2020 a rozwój regionów Europy / Rogowska M. // Wrocław, PNUe, 2011. – s. 75-83. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.ekon-element->

- 000171200901?q=bwmeta1.element.ekon-element-50101d12-dfbc-311e-ab56-91440504761c;5&qt=CHILDREN-STATELESS.
9. Gierat-Bieroń B. Kierunki rozwoju polityki kulturalnej w Polsce po 1989 roku. Konceptcje ministerialne / B. Gierat-Bieroń // Zarządzanie w kulturze. – 2015. – 16. – z. 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ejournals.eu/Zarządzanie-w-Kulturze/Tom-16-2015/16-3-2015/art/4965>
 10. Villalonga Campos F. La cultura sin “política” o “el fin de la política cultural” [Електронний ресурс] / F. Villalonga Campos // Faes. – Octubre/Diciembre 2012. – Режим доступу : http://www.fundacionfaes.org/file_upload/publication/pdf/20130423224125la-cultura-sin-politica-o-el-fin-de-la-politica-cultural.pdf
 11. Матарассо, Франсуа. Пошук рівноваги: двадцять одна стратегічна дилема культурної політики / Франсуа Матарассо, Чарльз Лендрі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.lib.azh.com.ua/index2.php?subaction=showfull&id=1197401512&archive=&start_from=&ucat=5&
 12. Михайлович В. А. Освітні тенденції культурної політики в умовах глобалізації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 09.00.10 „Філософія освіти” / Михайлович Валентина Андріївна ; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова . – К., 2010. – 20 с.
 13. Бакальчук В. О. Етносоціальний вектор культурної політики України: стратегічні пріоритети: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 21.03.01 „Гуманітарна і політична безпека держави (філософські науки)” / Бакальчук Владислава Олегівна; Національний інститут стратегічних досліджень. – К., 2007. – 18 с.
 14. Задахайло О. А. Організація управління культурою в Україні (адміністративно-правовий аспект): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.07 ”Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право” / Олена Анатоліївна Задахайло; Національна юридична академія України ім. Я. Мудрого. - Харків, – 2006. – 23 с.
 15. Карлова В. В. Сучасні проблеми державного управління в галузі культури / В. В. Карлова // Культурна політика України у контексті світових трансформаційних процесів : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (12-13 груд. 2006 р., Київ)/ [за заг. ред. В. П. Подкопаєва, В. Г. Чернеця ; наук. ред.-упоряд. О. О. Різник]. – К. : ДАККІМ, 2006. – С. 146–148.
 16. Малімон В. І. Культурна політика держави як чинник реформування суспільства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 „Механізми державного управління” / Віталій Іванович Малімон; Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. - Івано-Франківськ, – 2011. – 18 с.

References

1. Bakalchuk, Vladyslava. O. *Ethnic-and-social vector of cultural policy of Ukraine: strategic priorities. Manuscript.* Kyiv: The National Institute of Strategic Studies, 2006. Print.
2. Gierat-Bieroń, Bożena. *The development of cultural policies in Poland after 1989. Ministerial concepts.* Kraków, 2015. Print.
3. Jones, P. “Globalization and internationalization. Democratic prospects for world education.” *World education* 34.2 (1998): 143–155. Print.
4. Kamecka, Małgorzata. *Culture for Everyone. The French Model of Cultural Policy.* Białystok, 2012. Print.
5. Karlova, Valentyna V. *Public policy in the sphere of culture: essence and the peculiarities of putting it into effect in modern conditions. Manuscript.* Kyiv, 2003. Print.
6. Malimon, Vitaliy I. *Cultural policy of state as a factor of reformation of society. Manuscript.* Ivano-Frankivsk: Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, 2011. Print.
7. Matarasso, Francois, and Charles Landry. *Balancing act : 21 strategic dilemmas in cultural policy.* Strasbourg : Council of Europe Pub., 1999. Print.
8. Mikhaylovich, Valentyna. A. *The educational tendencies of cultural politics under the conditions of globalization. Manuscript.* Kyiv: National Pedagogical Dragomanov University, 2010. Print.
9. Rogowska, Małgorzata. *The Importance of Culture in the EU Cohesion Policy.* Wrocław: PNUE, 2011. Print.
10. Scullion, A., and B. Yarsia. “What is cultural policy research?” *International journal of cultural policy* 11. 2 (2005): 114–122. Print.
11. The Verkhovna Rada of Ukraine. On culture. The Law of Ukraine. Web. 7 March 2016 <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>>.
12. Thompson, C. J., and K. Tambyans. “Trying to be cosmopolitan.” *The journal of consume research* 26. 3 (1999): 214–241. Print.

13. UNESCO *Mexico City Declaration on Cultural Policies*. World Conference on *Cultural Policies*. Mexico City. 26 July - 6 August 1982. Web. 7 March 2016 <http://portal.unesco.org/culture/en/files/12762/11295421661mexico_en.pdf>.
14. Villalonga Campos, Fernando. "La cultura sin "política" o "el fin de la política cultural." *Faes* Octubre/Diciembre 2012. Print.
15. Wiesand, A. J. "Comparative cultural policy research in Europe : A paradigm Shift." *Canadian journal of Communication* 27. 2(2002). Print.
16. Zadykhaylo, Olena A. *The organization of administration of culture in Ukraine (administratively legal aspect)*. Kharkiv: National Law academy of Ukraine named after Yaroslav Mudryy, 2006. Print.

Рецензенти:

Полянська А.С. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту та адміністрування Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.

УДК 331.101.38

ББК 65.050.9(2)

Климчук А.О.

**СИСТЕМА МОТИВАЦІЇ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ
ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Хмельницький національний університет,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра міжнародних економічних відносин,
29016, м. Хмельницький, вул. Інститутська, 11,
тел.: 0382728704,
e-mail: fmv@khnu.km.ua

Анотація. Стаття присвячена проблемам дослідження системи мотивації та стимулювання персоналу на промислових підприємствах, що є досить актуальними в умовах сьогодення. Мета дослідження полягає у детальному вивченні та аналізі особливостей системи стимулювання та мотивації персоналу на промислових підприємствах. Доведено, що керівництво підприємства повинне постійно займатися вдосконаленням системи мотивації та стимулювання праці персоналу, тобто пристосовуватися до нових умов функціонування ринку. Автором наголошується, що система мотивації та стимулювання на промислових підприємствах займає провідне місце у його функціонуванні, оскільки пов'язана з проблемою ефективної виробничої діяльності на підприємстві та призводить до зростання кінцевих результатів його діяльності, а також підвищення життєвого рівня працівників. У статті визначено основні функції (залучення кваліфікованих фахівців; збереження груп професіоналів протягом необхідного терміну), які повинна виконувати система мотивації та стимулювання праці персоналу на підприємстві. Сформовано основні завдання, які є необхідними для забезпечення потрібного рівня трудової активності персоналу: визначення набору цінностей, які будуть закладені в основу мотивування персоналу; формування рівня потреб кожного працівника, його інтересів і можливостей задоволення; конкретизація видів трудової діяльності, які потрібні підприємству і котрі доцільно мотивувати; організація праці таким чином, щоб переконати працівника в можливості задовольнити його інтереси; узгодження певних видів діяльності працівника з набором цінностей і переваг; з'ясування мотивів, інтересів та системи цінностей при наймі працівника на підприємство. З метою формування керованої системи мотивації та стимулювання, наголошено на необхідності виконання наступних умов: наявності повної та достовірної інформації про об'єкт управління; необхідності мати постійне уявлення про стан і динаміку мотиваційної спрямованості персоналу; ретельному відстеженні соціально-економічних наслідків управлінських рішень і вміння їх прогнозувати. Виходячи із досвіду багатьох країн встановлено, що традиційні методи збирання даних щодо мотиваційної та стимулюючої спрямованості персоналу вже не задовольняють потреби практики управління, а